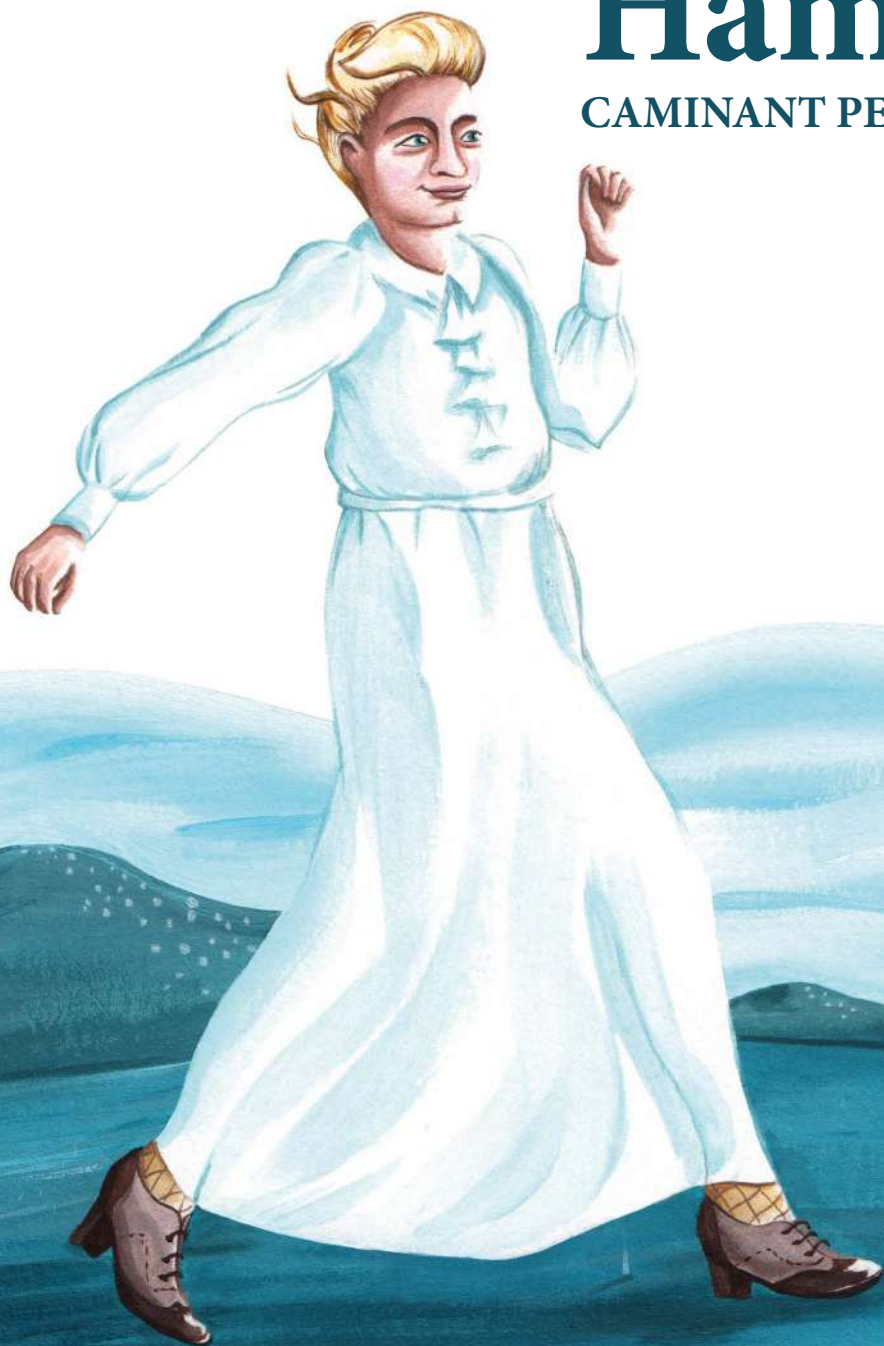

Clara Hammerl

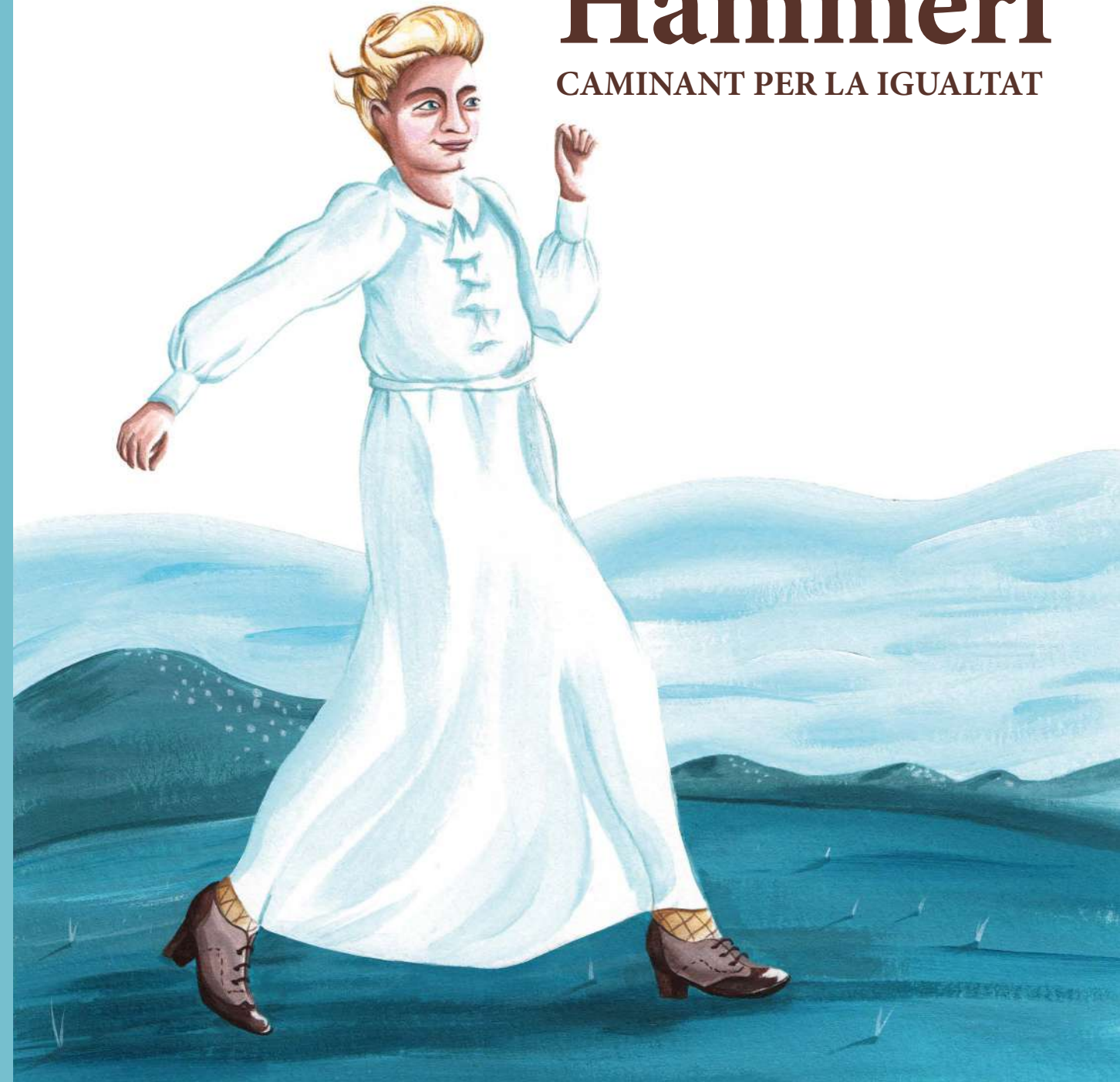
CAMINANT PER LA IGUALTAT

Sensibilització
**Mallorca
té nom
de dona**

Clara Hammerl

CAMINANT PER LA IGUALTAT

Sensibilització
**Mallorca
té nom
de dona**

Berlín, 1887

Danke sehr! Estic agraït per tot el que m'has ensenyat.

T'has pres l'estudi ben seriosament Guillem, aviat mantindrem una conversa en alemany.

Ara et voldria mostrar els meus projectes, la caixa d'estalvis i l'escola a Pollença.

No saps com m'agradaria. I és veritat que ets fill adoptiu d'una família rica?

Sí, però som d'origen pagès i vull millorar l'educació i les condicions socials de la meua gent.

Lloable missió: fer progressar la humanitat començant per Pollença.

L'escola coeducativa, activa i oberta a totes les classes socials, és un somni...

Ja fa 8 anys que està en marxa.

Doncs, és un somni real, passar de la teoria a la pràctica i cultivar la igualtat.

Professors i bons amics de la Institució Lliure d'Ensenyament de Madrid han estat un gran suport.

Veig que amb els krausistes sou com una família amb idees molt renovadores.

Sí i així com et coneguin, t'estimaran com una germana més.

Ai, cóm és possible? Compartim els mateixos ideals, aquest home m'atreu molt.

Tenc la convicció que he trobat la dona i la companya ideal, i que l'Obra s'enriquirà amb ella.

Alguna cosa dins meu, em diu que hem d'anar junts a Mallorca.

Jo estic feliç, Clara, ens casarem, unes noces civils, abans de partir.

Edita: Consell de Mallorca
Departament de Participació Ciutadana i Presidència
Direcció Insular d'Igualtat
Concepte: Níola Parrón Mate, directora insular d'Igualtat del Consell de Mallorca
Assessorament històric: Pere Salas Vives
Assessorament Lingüístic: Servei de Normalització Lingüística del Consell de Mallorca

© del guió: Níola Uyá
© dels dibuixos: Níola Uyá

Imprimeix: Ampadip Esment

DL PM 1185-2017

Pollença, 1889

Mein Gott!
Quins carrers
tan estrets,
bruts i mal
il·luminats.

I aquesta olor
penetrant, d'on
ve Guillem?

Encara hi
tenim pous
negres.

L'higienisme és
imprescindible
per un progrés
real.

Quanta de raó,
queda molt per fer,
ho plantejaré
a l'Ajuntament,
però es difícil des
de l'oposició...

Bé, ja hem arribat, estimada. Aquesta és la teva nova
llar. Na Margalida* et portarà a la nostra cambra.

Que gran,
la nostra
residència,
Guillem!

Benvinguda, donya Clara!
Ha estat un viatge llarg, però
aviat se sentirà com a casa.

Demà coneixeràs la
possessió, l'escola i la caixa.

Dos anys després

Hi ha nins petits fent
feines al camp. I nines
que també haurien de
venir a escola.

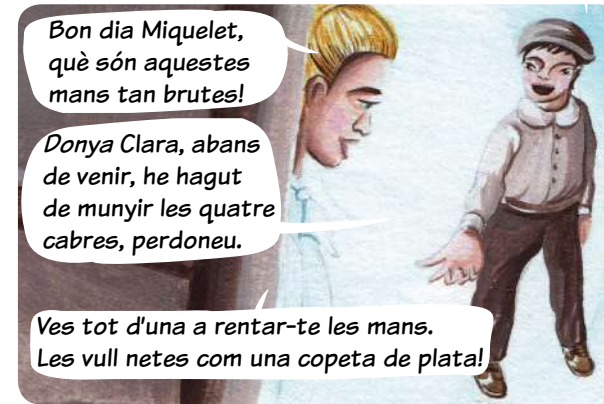

Sí, per ara tenim un 10%
de nines, costa molt
convèncer les famílies.

Per què no oferim un
internat educatiu amb
5 nins i nines a casa?

Ben pensat.
Escriurem a
Francisco Giner*
per contar-li-ho.

Bon dia Miquet,
què són aquestes
mans tan brutes!

Donya Clara, abans
de venir, he hagut
de munir les quatre
cabres, perdoneu.

Ves tot d'una a rentar-te les mans.
Les vull netes com una copeta de plata!

M'estim més que arribeu tard, però sense microbis.
La neteja i la disciplina us faran persones millors.

Mai havia vist una
dona tan alta!
Mare de Déu!

Ni tan rossa.

Ha, ha, ha!

És una geganta!

Diuen que és luterana...

Dematí, dematinada començam
a treballar, el treball salut mos
dóna, alegria i benestar

eins, zwei, drei, vier, fünf!!

Mestra, per què volen els
ocells? Sembla un miracle!

Res de miracles! Són fenòmens
del món físic i de la natura.

Aquestes flors
són meravelloses!

Per què les fulles de l'alzina
no cauen a la tardor?

Quants de dies viuen
les papallones?

Aquí us donam, don Guillem, 7 pessetes per a la nostra Catalina.

Han fet bé, els estalvis estaran ben assegurats.

I a poc a poc, anireu fent matalàs per al batxillerat.

La seva filla, és molt espavilada, hauria de venir a escola.

Senyora, la meva Esperança té germans per cuidar, i joestic tota sola, a més no tenim ni un real...

Podria venir a les classes nocturnes, després d'haver fet les feines.

L'escola és gratuïta per als més pobres, i els que poden aporten 50 cèntims, per al manteniment i l'electricitat.

Acaben d'obrir un nou compte per na Catalina de Can Ripoll.

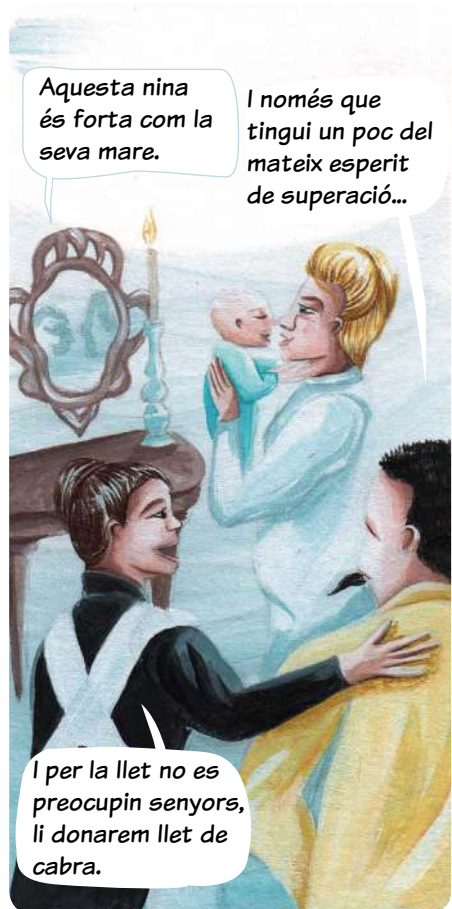
Del carrer Monte-sion?

Sí. I sembla que hi ha un repunt de les impositions

Sí, en aquests moments l'actiu de la caixa supera les 30.000 pessetes.

Hem estat la Primera Caixa d'Estalvis de Balears de caràcter escolar.

Aquesta nina és forta com la seva mare.

I només que tingui un poc del mateix esperit de superació...

I per la llet no es preocupin senyors, li donarem llet de cabra.

Ai que som feliç, Tonieta! Estic enamorada de tu, filla meva.

Aquesta filla sí que ens surarà.

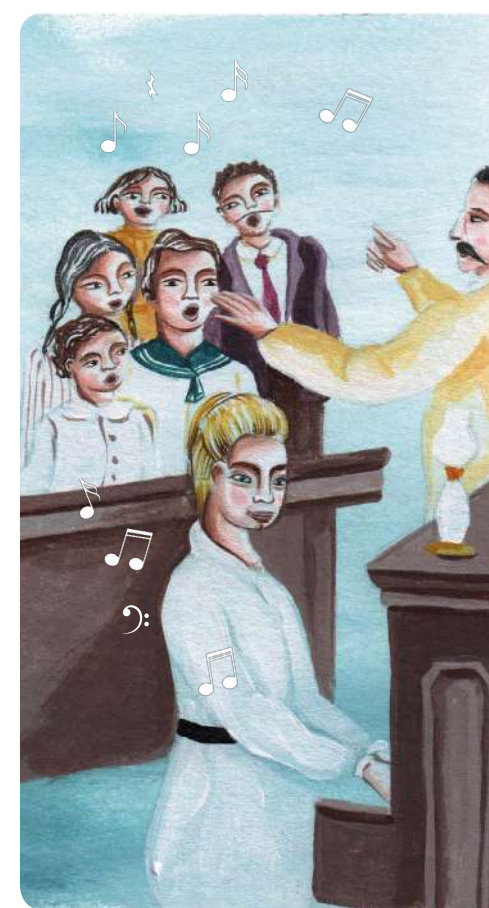
Demà li obrirem una llibreta! Vull que tingui la millor educació.

Donya Clara, per què m'he de seure devora de n'Esperança?

Les nines no tenen força per tirar pedres i no vull que se m'aferrí.

El seny serà el que se t'aferrarà! N'Esperança sap molta de lletra i t'ajudarà.

Estimada, has passat de ser un reforç imprescindible per a mi, a un puntal de l'Obra de Colonya. Ho saps?

Implicar-m'hi m'ha ajudat a superar l'ofegor dels primers anys...

Gràcies pel teu sacrifici, canviar de país, de família i de cultura. El teu Guillem t'estima amb tota l'ànima!

1893, botiga Ca n'Orellano

Aquesta escola és del dimoni, on s'ha vist una escola laica?

Jo no hi portaria cap fill meu, valga'm Déu!

I menys la meva filla, que primer ha d'aprendre a cuinar com Déu mana.

I diuen que canten i reciten poesia, de què val això en la vida!

Et trobes bé? Et not melancòlic.

Ai! No sé què em passa, em falta com oxigen.

La mort del nostre bebè, ens ha afectat....

Com una pressió al pit, saps?

Si, això és el desgast de dirigir les institucions. Per què no vas una temporada a Madrid per recuperar forces?

S'estrangera és un masclot, ja remena per la caixa i tot.

Ha, ha, ha! Ell en té sa culpa, que li ho consent.

Tots junts davant del mal!

Està el poble, senyora, que treu fum, tothom en parla.

Passa'm la sal, Margalida.

Les monges de la Caritat estan disgustades pels mètodes que feis servir a l'Escola.

Tots necessitem un viatge al món real...

Uà, uà!

...però la davallada del preu de l'ametlla no ens ho permet.

No cal que hi anem tots. Vés-hi tu,...

...jo em sent prou forta per portar les institucions mentre no hi siguis.

Li posam més aigua?

No, així està bé, senyora.

Quin desgavell, entre els catòlics que han creat la Caixa Rural i la Missió del Bisbat potser tot farà ull.

Ja! Et dediques en cos i ànima per modernitzar Pollença i així t'ho paguen.

Ai, senyora Clara, que deu estar d'avorrida, sense ningú per compartir idees i xerrar.

Sort de tu Margalida, la teva conversa i fidelitat són un bàlsam. I sopes llestes!

6 anys després

Mai havia vist un arbre tan original!

Sí, agafin! Tenim gató o la strudel que ha fet Frau Müller. Li agrada Guillem?

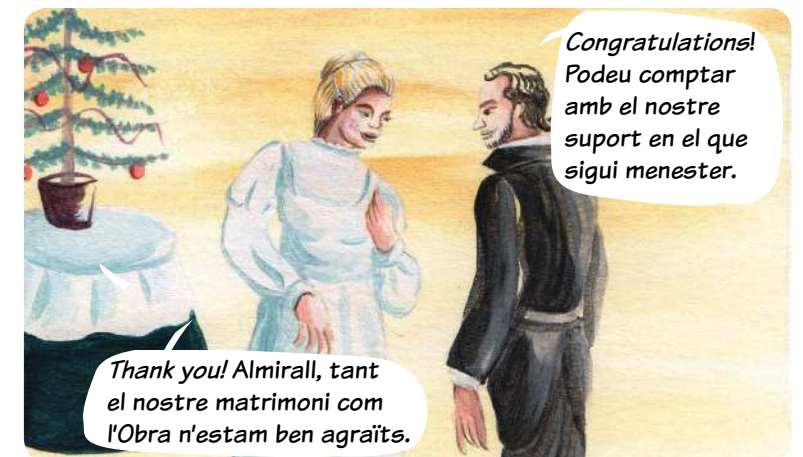
Gràcies, mestre. Boníssims tots dos!

Es veu que és una tradició molt popular a Alemanya.

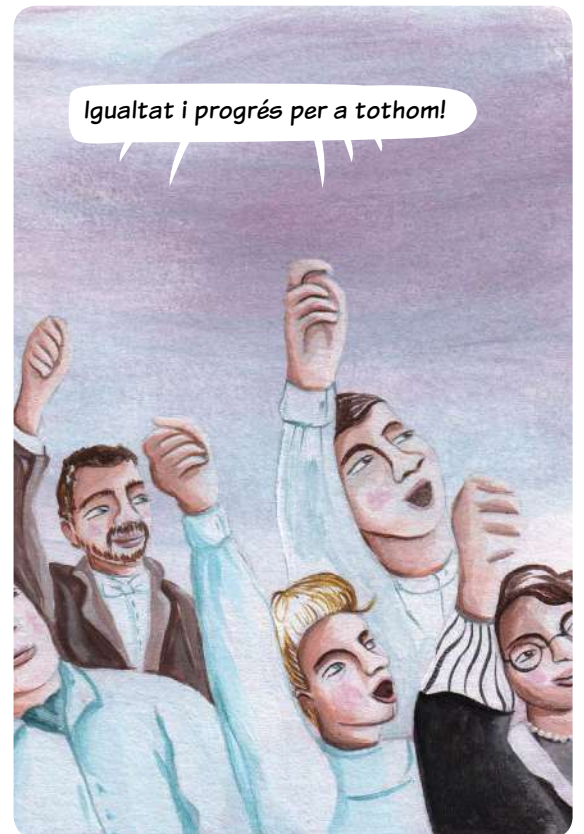
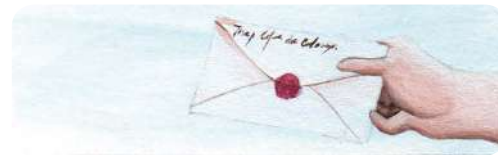
Idò tot el que sigui portar bellesa i entreteniment, benvingut, no?

Escoltau aquesta meravella!

Congratulations! Podeu comptar amb el nostre suport en el que sigui menester.

Thank you! Almirall, tant el nostre matrimoni com l'Obra n'estam ben agraïts.

BRUMMMM!

BRUMMMM!

Hem sentit una música terrorífica!

Tenim por, mu mare!

Abans de tenir por, hem de descobrir què és la por.

No em torneu a convidar, me'n vull anar a ca meva!

La por és aquest moix amb el que jugau i que us estimau tant. Iddò, això és la por!

Ara ja podem tornar a dormir.

BRUMMMM!

Estic destrossat, Clara!

Recordes l'amic que vaig avalar per un préstec de joventut?

Ho ha perdut tot i s'ha suïcidat!!

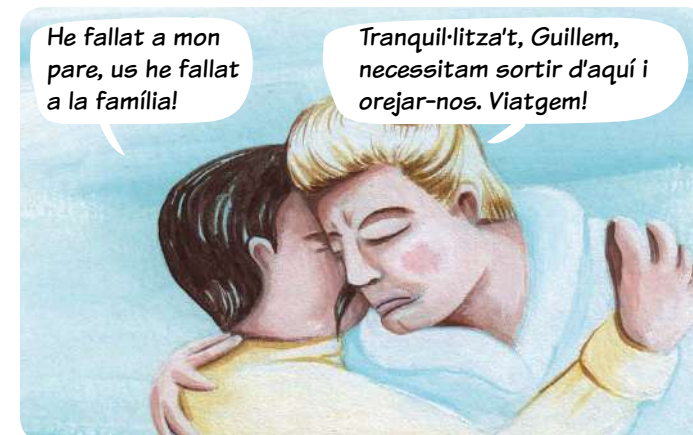

Ara hauré de respondre amb el nostre patrimoni.

Vendrem les propietats que ens queden i amb la hisenda ens en sortirem.

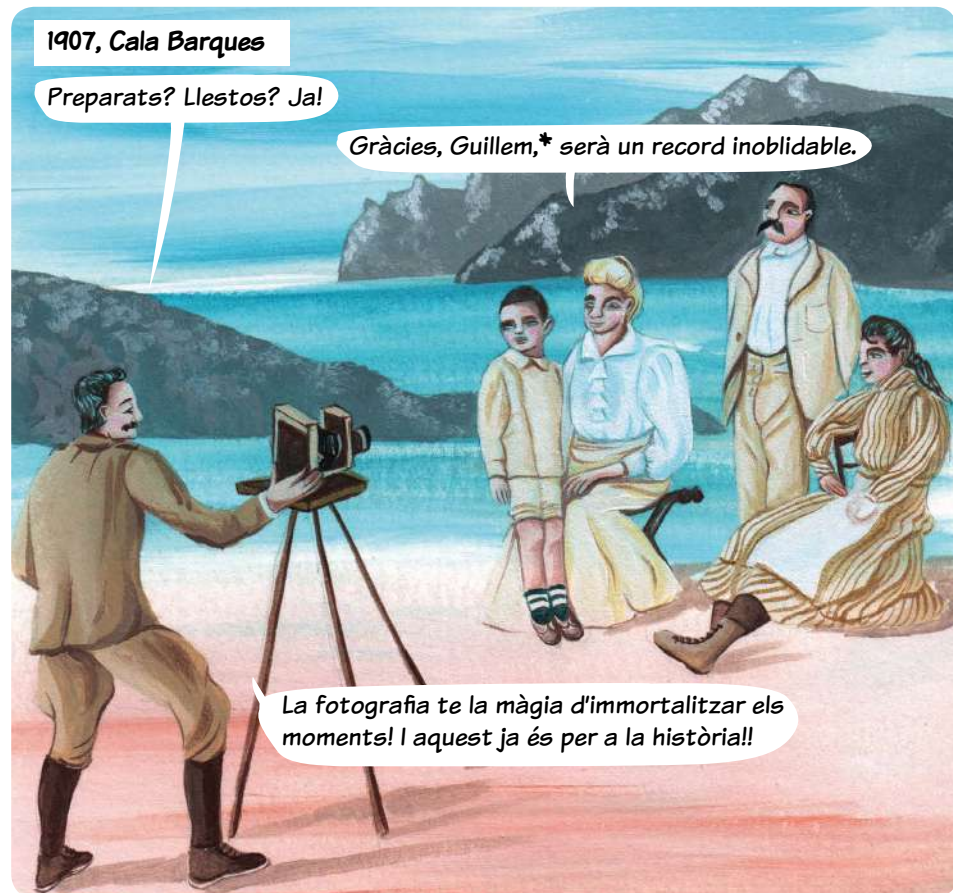

No ho entens? No he estat capaç de complir el meu compromís! No era tan difícil mantenir totes les propietats unides!

He fallat a mon pare, us he fallat a la família!

Tranquil·litza't, Guillem, necessitam sortir d'aquí i orejar-nos. Viatgem!

1907, Cala Barques

Preparats? Llestos? Ja!

Gràcies, Guillem,* serà un record inoblidable.

La fotografia te la màgia d'immortalitzar els moments! I aquest ja és per a la història!

Tots a l'aigua!

Lió, un any després,...

Ja no ho puc suportar més!

GLU, GLUC,...

Manuel,* Guillem et considerava un germà, i això has estat i ho ets per a mi.

Vots a favor?

La Junta Directiva de la Caixa d'Estalvis de Pollença, per unanimitat, elegix donya Clara Hammerl directora.

Enhorabona!

La seva capacitat i fermesa auguren un futur pròsper.

Gràcies, cavallers, ara a treballar!

1912

Quin coratge!

Forta com una rabassa! Mirau ja és al front de l'escola, de la caixa i de la hisenda.

És terrible el que li ha passat!

I a tot arreu caminant, amb un peu davant l'altre.

Mirau donya Clara, com una pagesa més!

Aquesta dona s'ha convertit en "amo" de la possessió, de bon de veres.

I, a més, sense testament, una vídua pobra de marit ric.

Qui sap si no porta el dol per això....

No ho crec, ella té els seus ideals i encara se l'estima.

Ja us ho dic jo, l'estrangera està a Pollença més per donar que per rebre.

Sí, molt l'ha d'estimar.

Us present el nou mestre, Sr. Gabriel Comas.

I vull que aprofiteu bé el temps, teniu un dels millors mestres de Mallorca.

Bon dia, mestre!!

Serà un plaer col·laborar!

Us deix amb ell, i per favor, Gabriel, dóna-li molt de records a la teva filla Margalida.*

Vagi-se'n tranquil·la. La missió de Colonya està encaminada.

Sí, tot llest. Berlín ens garantirà una bona formació.

Estudiar, estudiar... amb la fotografia ja en tenc prou!

A més, ara m'interessen altres coses de la vida!

Filla, tracta amb respecte ta mare.

Antonieta, vull assegurar-vos el millor futur.

Mu mare, jo faré el que vulguís.

Cuidin-se i, quan arribi l'enyorança, unes bones sopes!

I tu també, cuida't. Et trobarem a faltar, però ara tenc una altra missió.

Ens quedam amb la seva llavoreta. Qualque dia se la recordarà!

Al 1916 na Clara Hammerl dimitia com a directora de la caixa d'estalvis i l'escola va perdre presència fins a desaparèixer.

Margalida la serventa

Se suposa que va jugar un paper fonamental en el procés d'adaptació i d'integració de na Clara Hammerl en la societat mallorquina. Una dona de mentalitat oberta, confident, consellera i bona amiga.

Als 66 ays emprèn el seu darrer viatge per anar a viure devora la seva filla.

Francisco Giner de los Ríos

Creador i director de la Institució Lliure d'Ensenyament (ILE), va impulsar també projectes complementaris com el Museu Pedagògic Nacional. Professor d'en Guillem i assessor indispensable en el començament de l'escola a Pollença.

N'Antonieta va deixar els estudis i es va casar amb un pollencí. Va emigrar a l'Argentina, reclamant la seva part de la herència i precipitant la venda de la possessió.

Guillem Bestard i Cànaves

Alumne destacat de l'escola de Pollença. Fotògraf i pintor. El seu estudi fou freqüentat per nombrosos artistes. Ens deixà un legat fotogràfic molt destacable: l'arxiu Bestard. Al 1931 es casà amb na Margalida Comas. Des d'aquesta data varen viure a l'exili, ell com a pintor i fotògraf i ella com a professora de biologia.

Margalida Comas

Gran defensora de la renovació pedagògica, la igualtat social i els drets de les dones. El seu pare, Gabriel Comas fou mestre de l'escola de Pollença. Ens hem permès la llicència de fer-la coincidir amb na Clara Hammerl al míting republicà, probablement varen mantenir converses similars alguns anys més tard.

Na Clara acompanyà el seu fill, en Guillem, als EUA per donar-li suport amb els estudis d'enginyeria.

Clara Hammerl mor als 73 anys en un hospital local de l'Argentina, lluny de Mallorca.

Manuel B. Cossío

Pedagog krausista. Dins de la Institució Lliure d'Ensenyament, va ser dels alumnes favorits de Francisco Giner de los Ríos i el seu successor. Company inseparable i confident d'en Guillem Cifre i posteriorment de na Clara Hammerl.

En el transcurs de la Història, moltes han estat les dones que a Mallorca han deixat la seva petjada als camps de la investigació, les arts, la gestió empresarial o a altres àmbits. Tanmateix, l'androcentrisme de la nostra societat ha anat emmascarant aquesta valuosa contribució, i són ben poques les figures femenines que brillen amb la lluentor que els hi correspon.

Redescobrir aquestes dones per a la societat mallorquina esdevé una tasca imprescindible per al Consell de Mallorca, i aquest és l'objectiu de la campanya "Mallorca té nom de dona": restituir la seva memòria i fer valdre les seves aportacions i les seves vides, perquè són un model necessari per assolir una igualtat efectiva

Jesús J. Jurado Seguí

Vicepresident 2n del Consell de Mallorca i conseller executiu de Participació Ciutadana i Presidència.

Amb la campanya «Mallorca té nom de dona» perseguim l'objectiu de donar a conèixer les nombroses mallorquines que han fet aportacions a la societat, però que el patriarcat ha mantingut injustament en l'ombra. Han estat pageses, empresàries o artistes, han nascut a l'illa o fora, però tenen en comú que han deixat la seva empremta a Mallorca, dones de les quals ens podem sentir ben orgulloses.

Entre les «mallorquines d'adopció», brilla amb llum pròpia Clara Hammerl, una alemanya que va passar molts d'anys a Pollença després de casar-se amb Guillem Cifre de Colonya. Molt compromesa, fent costat al seu marit en tasques de gran repercussió social, com el seu projecte pedagògic, avantguardista i fermament progressista, i l'impuls de la Caixa Colonya, encara avui exemple de banca ètica. Va ser la primera dona directora d'una banca, aquí i en la resta de l'Estat espanyol.

Va fer falta que passassin bastants d'anys perquè Guillem Cifre de Colonya rebés un reconeixement públic ben merescut, però Clara, injustament, va romandre en l'oblit. Però ha arribat l'hora de treure-la de l'ombra.

I així ho va fer Pere Salas, fa uns mesos, amb el rigorós estudi biogràfic Clara Hammerl. Una dona de paraula. I nosaltres li donam continuació amb tota una sèrie d'activitats, una de les quals —basat en el llibre de Pere Salas— és la publicació d'aquest còmic.

Ens enorgulleix especialment haver treballat conjuntament amb l'Ajuntament de Pollença, la Caixa Colonya i amb el consolat Alemany per aconseguir-ho.

Recuperar les figures de dones i retre'ls reconeixement social per les seves aportacions a la societat mallorquina, així ho requereix.

Nina Parrón Mate

Directora Insular d'Igualtat

**Clara
Hammerl**
CAMINANT PER LA IGUALTAT

Sensibilització

**Mallorca
té nom
de dona**

 Direcció Insular d'Igualtat
Departament de
Participació Ciutadana i Presidència
Consell de Mallorca